

ВІДГУК
офіційного опонента
д.е.н., професора, професора кафедри фінансових технологій і
підприємництва Сумського державного університету
Васильєвої Тетяни Анатоліївни
на дисертаційну роботу
Смирнова Івана Михайловича
«Механізми державного управління системою надання соціальних послуг в
умовах децентралізації владних повноважень»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Забезпечення належних умов життя громадян і соціальних стандартів віднесено до основних напрямів діяльності держави. Соціальна сфера, яку утворюють галузі, що надають різні послуги для населення, є особливо «чутливою» сферою в суспільному житті, яка потребує з боку держави постійної уваги та управлінського впливу. Практика переконує, що хиби і нехтування у виконанні державою соціальних функцій неодмінно призводять до підвищення соціальної напруженості, яка має широкомасштабний і довготривалий негативний резонанс. Надання якісних соціальних послуг є важливим показником, який оцінює спроможність держави виконувати соціальну функцію. Це питання набуває дедалі більшої важливості в реаліях сьогодення, які характеризуються частими і затяжними фінансово-економічними кризами, внаслідок чого прибутки переважної більшості населення стають невисокими, платоспроможність – знижується, а попит на соціальні послуги зростає.

У забезпеченні сталого розвитку та життєдіяльності територіальної громади важлива роль належить системі соціального захисту населення, яка зорієнтована на забезпечення соціальних гарантій та соціальних прав жителів громади. Соціальний захист є складною системою, що формує основу сприятливого соціального середовища територіальної громади, соціально прийнятний рівень життя соціально-вразливих верств населення та забезпечує соціальні гарантії для економічно активних громадян.

В процесі реалізації процесу децентралізації більшість повноважень у сфері соціального захисту населення передано на місцевий рівень органам місцевого самоврядування. За цих умов органи місцевого самоврядування постають перед викликом вироблення дієвих управлінських механізмів забезпечення ефективності системи соціального захисту жителів територіальної громади із залученням потенціалу останньої. Це й визначає актуальність теми дисертаційної роботи.

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» за темами «Формування новітніх принципів децентралізації системи управління державою» (номер державної реєстрації 0114U004425) та «Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах переформатування владних відносин» (номер державної реєстрації 0120U105292), у процесі класифікації та теоретичного обґрунтування державних механізмів управління системою надання соціальних послуг автором розкрито їх зміст та сутність.

***Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації, їх достовірність***

Ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки й рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, у сукупності вирішують важливе наукове завдання – розроблення теоретико-методичних основи та практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів державного управління запобіганню корупції в органах публічної влади в контексті економічної безпеки. Теоретико-методичні положення, практичні рекомендації і висновки, сформульовані дисертантом, є достовірними. Дисертаційна робота має логічну побудову, її автор сформулював постановку проблеми, формулювання завдань, визначив влучні методи та прийоми дослідження.

Для досягнення поставленої мети під час дисертаційного дослідження використовувалися як загальнонаукові, так і спеціальні наукові методи. Зокрема:

– структурно-систематичний метод, який забезпечив дослідження структури механізмів державного управління системою надання соціальних послуг, її складові та зв'язки між ними, дав змогу з'ясувати відносини, повноваження та деталі між суб'єктами надання соціальних послуг, функції, які вони виконують;

– метод аналізу, який дозволив вивчити передовий вітчизняний та закордонний досвід розробки та впровадження механізмів державного управління системою надання соціальних послуг;

– хронологічний метод, який забезпечив деталізацію зміни механізмів державного управління соціальними послугами в системі надання таких послуг в Україні в історичній послідовності;

– метод історичної ретроспективи, який забезпечив вивчення еволюції механізмів державного управління системою надання соціальних послуг з моменту їх зародження на території країни до моменту проголошення незалежності України;

– метод екстраполяції, що дозволяє оцінити можливість впровадження елементів закордонного досвіду та механізмів надання соціальних послуг у вітчизняну практику реалізації механізмів державного управління;

– методи синтезу та моделювання, використання яких дозволило сформулювати напрямок модернізації системи надання соціальних послуг та необхідність розроблення комплексного механізму державного управління цією системою;

– метод логічного сходження від абстрактного до конкретного і від конкретного до абстрактного, який дозволив сформулювати основні поняття, категорії, розширити й доповнити понятійно-категоріальний апарат дослідження, класифікувати та визначити їхню сутність і зміст механізмів державного управління системою надання соціальних послуг;

– методи узагальнення та програмного цільового призначення забезпечили формування напрямів вдосконалення механізмів державного управління системою надання соціальних послуг в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів

Основними здобутками, що становлять наукову новизну дисертаційного дослідження, є такі. У дисертації *вперше* запропоновано модель моніторингу регіональних процесів, що впливають на ефективність соціального захисту та якості надання соціальних послуг, який передбачає такі етапи: формування системи показників, що характеризують модернізаційний рівень сфери соціальних послуг; визначення рівнів розвитку регіону за такими складовими, як рівень модернізації економічної сфери, модернізаційний рівень демографічної складової та модернізаційний рівень зайнятості; визначення вагових коефіцієнтів для кожної групи показників та розрахунок інтегральних показників, ранжування регіонів; вибір критеріїв класифікації та групування регіонів відповідно до рівня модернізації сфери соціальних послуг; визначення регіональних особливостей відповідно до рівня модернізації надання соціальних послуг кожної групи регіонів, виявлення найважливіших проблем кожного регіону.

удосконалено:

1) класифікацію механізмів запобігання корупції в органах державної влади, що базується на економічних, соціальних, організаційних та нормативно-правових принципах, яка на відміну від існуючих класифікацій, дозволила за допомогою системного підходу дозволила сформувати систему взаємозв'язаних пріоритетів і заходів боротьби з корупцією, що включають політичні, організаційні, економічні, ідеологічні і правові компоненти;

2) специфічні характеристики функціонування нормативно-правового механізму в частині ідентифікації особливостей реалізації функцій органів влади та їх взаємовідносин з громадськістю, в тому числі щодо: формування стійкої антикорупційної громадської позиції, підвищення рівня правової свідомості та почуття патріотизму, руйнування схильності до корупційної моделі поведінки;

дістали подальшого розвитку:

1) уточнення дифініції «механізм державного управління запобіганням корупції в органах влади», сутність якої була визначена як сукупність сукупність цілеспрямованих дій держави, які спрямовані на забезпечення конституційних прав і свобод кожного громадянина країни, укріплення демократичних та

моральних цінностей суспільства, забезпечення ефективних взаємозв'язків в антикорупційній сфері між місцевими органами публічної влади, громадськими організаціями, силовими структурами та громадянами зокрема;

2) концептуальні засади реалізації механізмів державного управління запобіганню корупції в органах влади, що дозволило виділити інституційно-інформаційний механізм, який забезпечує створення норм, правил та інститутів, орієнтованих на регулювання взаємодії органів державної влади та громадськості в питаннях своєчасного та якісного надання інформації, необхідної для прийняття науково-обґрунтованих рішень та реалізації антикорупційної політики країни;

3) узагальнення кращих зарубіжних практик щодо реалізації антикорупційної політики, яка дозволила виокремити пріоритетні напрямки для вітчизняних реалій, серед яких: пріоритетність забезпечення чесного і відповідального державного управління; цілковита незалежності судочинства, особлива в питаннях корупційних злочинів; встановлення суворого нагляду за дотриманням високих етичних стандартів для посадовців; забезпечення високого соціального захисту посадових осіб та ін.;

4) практичні рекомендації реалізації комплексного механізму запобіганню корупції в органах публічної влади в контексті економічної безпеки, імплементації технологій яких сприятиме отриманню позитивного ефекту в довгостроковій перспективі, зокрема, створенню прозоро функціонуючої системи прийняття управлінських рішень загальнодержавного та місцевого значень із високою стійкістю до проявів корупції для підвищення рівня надання громадянам державних послуг, збільшення ступеня суспільної довіри до влади.

Практичне значення результатів дослідження

Практичні результати дисертаційної роботи І. М. Смирнова підтверджені відповідними довідками погоджувального характеру, що свідчать про впровадження наукових результатів:

- діяльність Головного управління Національної соціальної сервісної служби в Чернігівській області при підготовці навчально-методичних комплексів

і навчальних програм підвищення рівня професійної компетентності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з питань надання населенню державних послуг, зокрема в соціальній сфері, та дотримання європейських стандартів;

- практичну діяльність Гончарівської селищної ради в частині надання доступних соціальних послуг у територіальних громадах і підвищення їх фінансової самодостатності.

В освітній процес Національного університету «Чернігівська політехніка», а саме в роботу кафедри менеджменту та адміністрування впроваджуються окремі теоретичні та науково-методичні положення дисертаційного дослідження при викладанні дисциплін «Управління соціально-гуманітарним розвитком України», «Регіональне управління та місцеве самоврядування», «Інституціональні засади публічного управління та адміністрування», «Теорія, історія та методологія публічного управління» (15.03.2024 р. № 101/11-677).

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

За результатами дослідження опубліковано 9 наукових праць, з них: дві статті – у виданнях, що індексуються у наукометричній базі Web of Science, три статті – у наукових фахових виданнях, чотири публікації – у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій – 6,53 д. а., з яких автору належить 4,84 д. а.

Автором дотримані вимоги п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, щодо кількості публікацій, відповідності опублікованих результатів тим, що містяться у дисертації, апробації її основних положень.

Дотримання принципів академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушень академічної доброчесності. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатнім.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації

Оцінюючи представлену дисертаційну роботу в цілому позитивно, слід зазначити дискусійні положення та висловити наступні зауваження.

1. У п.п.1.1 автор розглядає понятійно-категоріальний апарат дослідження питання механізмів державного управління системою надання соціальних послуг в контексті децентралізації. Вважаємо доцільним більш глибоке дослідження поняття «децентралізація», яка визначена у тематиці та меті дисертаційного дослідження.

2. У п.1.2. на рис. 1.3 (с.58) наведено структуру комплексного механізму державного управління системою надання соціальних послуг. На нашу думку, доцільно було б зобразити і інші механізми державного управління надання соціальних послуг, окрім інституційного, фінансового та кадрового.

3. У п.п. 2.1 (с.79-90) автором проведено теоретичне дослідження функціонування інституційного механізму державного управління системою надання соціальних послуг, автором було розглянуто ієрархію та розподіл повноважень державних бюджетних установ, що надають соціальні послуги. На нашу думку, робота б тільки виграла, якби автор приділив більші уваги окресленню системи надання соціальних послуг в територіальних громадах, які є ключовим суб'єктом в контексті децентралізації владних повноважень.

4. У п.п. 2.3 (с. 107-118) автором було проведено оцінку функціонування кадрового механізму державного управління системою надання соціальних послуг в якому було проаналізовано опитування респондентів щодо ефективності та якості процедур надання соціальних послуг та визначення потреби людей/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Але на

нашу думку доцільно було б і провести опитування серед надавачів соціальних послуг, для більш детального дослідження причин неефективності кадрового механізму та обґрунтування доцільно змін кадрового забезпечення.

5. У п.п. 3.3 (с. 157-168) за результатами проведеного автором дослідження запропоновано напрями удосконалення механізмів державного управління системою надання соціальних послуг, проте вони мають узагальнюючий характер. Бажано було б на основі запропонованих напрямів визначити їх ефективність в питаннях запобігання корупції в контексті економічної безпеки.

6. У п.п. 3.1 автором приведені *часткові показники оцінки складових рівня модернізації соціальних послуг для реалізації запланованого модернізаційного підходу до моніторингу регіональних процесів, що впливають на ефективність соціального захисту*. На нашу думку до одного з індикаторів необхідно було б внести дані щодо кількості осіб, які знаходяться на обліку та потребують соціальної допомоги.

Наведені зауваження та дискусійні положення не знижують загальної теоретичної та практичної значущості, обґрунтованості й достовірності основних положень дисертації.

Загальна оцінка роботи та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Смирнова Івана Михайловича «Механізми державного управління системою надання соціальних послуг в умовах децентралізації владних повноважень» є завершеним, цілісним науковим дослідженням, виконана на актуальну тему, містить положення наукової новизни та має теоретичне та практичне значення.

Дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами) та «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами й доповненнями від 19 травня 2023 р. № 502) та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої

ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502).

Смирнов Іван Михайлович – автор дисертації «Механізми державного управління системою надання соціальних послуг в умовах децентралізації владних повноважень», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Офіційний опонент:

д.е.н., професор, професор кафедри
фінансових технологій і підприємництва
Сумського державного університету

Т.А. Васильєва